

گفتاری از آیت‌الله مکارم شیرازی حقیقت و فلسفه عید سعید فطر

جشن و شادمانی پس از یک ماه روزه ماه مبارک رمضان جشن پیروزی بر هوای نفس و اطاعت فرمان خداست بنابراین چنین روزی تنها عید کسانی است که در انجام این فریضه بزرگ الهی و درک فلسفه نهایی آن پیروز شده‌اند.

به گزارش خبرگزاری فارس، آیت‌الله مکارم شیرازی درباره حقیقت و فلسفه عید سعید فطر نوشتند: بدیهی است هلال ماه، هم به زندگی طبیعی و عادی ما نظم می بخشد، و هم با استفاده از این تقویم طبیعی اعمال و عباداتمان را به جا می آوریم، لذا عبادات دینی با طلوع ماه، اول ماه قمری آغاز می شود و در ماه رمضان مردم روزه می گیرند، لیکن با طلوع ماه شوال، ماه رمضان پایان می پذیرد و عید فطر از راه می رسد، که در این روز روزه گرفتن حرام می باشد. لذا روز عید فطر در اسلام روز مقدسی است، نخستین روز ماه شوال که یکی از اعیاد بزرگ اسلامی است که وجود عید بزرگ اسلامی فطر در ابتدای این ماه، فضیلت مهمی برای این ماه به شمار می آید و به عنوان عید روزه‌داران واقعی مورد نظر است، همان‌هایی که اعمال آنان پذیرفته شده و گناهانشان بخشوده شده است. لذا باید این روز را عید بگیریم و خداوند را مورد ستایش قرار دهیم آنچنان که حضرت علی (ع) در قسمتی از خطبه روز عید فطر از ستایش خداوند سخن به میان آورده است و فرمود: ستایش ویژه خداوندی است که کسی از رحمتش مأیوس نمی شود و از نعمتهای فراوانش بیرون نتوان رفت، از آمرزش و مغفرتش کسی نومید نمی‌شود و از پرستش و عبادتش سر نباید پیچید، خداوندی که رحمتش قطع نمی‌شود و نعمتش پایان نمی‌پذیرد. ***عید فطر در لغت و مفهوم** «عید» در لغت از ماده «عود» به معنای بازگشت است، لذا به روزهایی که مشکلاتی از قوم و جمعیتی بر طرف می شود و بازگشت به پیروزی ها و راحتی های نخستین می‌کند، «عید» گفته می‌شود، بدین ترتیب در اعیاد اسلامی به مناسبت اینکه در پرتو اطاعت یک ماه مبارک رمضان و یا انجام فریضه بزرگ حج، صفا و پاکی فطری نخستین به روح و جان باز می‌گردد، و آلودگی ها که بر خلاف فطرت است، از میان می رود، «عید» گفته شده است. همچنین راغب در مفردات می‌گوید: «فطر» (بر وزن ستر) به معنی شکافتن از طول است، و سپس به معنی ایجاد و ابداع آمده است، «فطر» (بر وزن متر) به معنی افطار کردن و ترک روزه است، گویی روزه شکافته می‌شود. ***بازگشت انسان به فطرت حقیقی** **خویشپایه** و اساس در فطرت انسان، توحید و خداپرستی است، و شرک امر عارضی است که وقتی از آن قطع امید می کند خواه ناخواه به سوی ایمان و توحید باز می‌گردد، به هر حال انسانی که طالب بازگشت به فطرت پاک و زلال اولیه خویش است، باید جسم و جان را از رذائل اخلاقی، و اموری که مزاحم سعادت اوست، پاکسازی کند، لذا اگر بخواهد از این آلودگی ها نجات یابد و خود را پالایش کند، باید از فیلترهای متعددی عبور نماید که عبادت های مختلف، از جمله روزه و مانند آن، می‌تواند ناخالصی‌های وی را از بین ببرد، او را به فطرت خویش بازگرداند تا در آن سرا با خیالی آسوده مخاطب کلام دلنشین پروردگار «ارجعی الی ربک راضیه مرضیه» قرار گیرد. لذا روز عید روز بیداری و آگاهی انسانها، روز بازگشت به فطرت نخستین و روز توجه به خدا و یوم الحساب است و اگر در روایتی که از علی(ع) نقل شده می خوانیم «و کل یوم لا یعصی الله فیه فهو یوم عید؛ هر روز که در آن معصیت خدا نشود روز عید است»، اشاره به همین موضوع است، زیرا روز ترک گناه روز پیروزی و پاکی و بازگشت به فطرت نخستین است. با این تفاسیر باید اذعان نمود عید فطر روز بازگشت انسان به فطرت حقیقی خویش است، زیرا عید از واژه بازگشت گرفته شده و فطرت همه انسان ها نیز پاک است بنابراین در عید فطر به حقیقت فطرت خود بازگشته‌ایم و از آنجا که ماه رمضان همچون تصیفه خانه ای است که روح آدمی را پالایش می کند، لذا عید فطر را نیز به همین دلیل جشن می‌گیریم. ***عبودیت و بندگی؛ مستوجب پاداش الهی** شک هر روزی که انسان در آن گناه نکند و از صبحگاهان تا آخر شب از معصیت پروردگار بپرهیزد آن روز، روز عید او محسوب می شود و به این بیان، ما می توانیم تمام ایام سال را ایام عید خود قرار دهیم، از این رو در باب حکمت جشن و شادی در روز عید فطر باید به بیان نورانی امام علی(ع) در این زمینه اشاره نمود که فرمود: «الیوم عید من قبل صومه و شکر سعيه و غفر ذنبه ثم قال: الیوم لنا عید و کل یوم لا نعصی الله تعالی فیه فهو عید؛ امروز عید است برای کسانی که روزه آن ها قبول شده و به سعی آن ها پاداش داده شده و گناهانشان بخشوده شده است»، سپس فرمود: «امروز برای ما عید است و هر روزی که در آن معصیت خداوند را نکنیم آن روز هم برای ما عید است». از اینجا روشن می شود، این که امام(ع) می‌فرماید: روز عید فطر عید برای کسانی است که روزه و طاعات آن‌ها قبول شده، یک واقعیت است. کسانی که خدای نکرده اصلا روزه نگرفته‌اند و یا روزه‌های آن‌ها آلوده به گناهان و نافرمانی‌ها بوده و به همین دلیل مقبول درگاه حق واقع نشده نمی‌توانند شاد و خوشحال باشند؛ شادی از آن کسانی است که طاعاتشان مقبول درگاه حق شده است، روزه‌دارانی که پس از یک ماه روزه‌داری، قلب خود را پاک و روح نورانی کرده و در ماه رمضان به درگاه الهی توبه کرده، دل‌ها را به یکدیگر نزدیک ساخته و کارهای نیک و عبادت خدا را به جا آورده اند که روز عید فطر، در واقع جشن طاعت و بندگی خداست. ***روز عید فطر؛ روز دریافت جایزه الهی** روز عید فطر روز بسیار مهمی برای مسلمانان است؛ زیرا پس از یک ماه روزه و تهجد و عبادت، برای گرفتن پاداش الهی آماده می شوند؛ لذا این روز، از سویی سبب شادی و سرور است، چراکه هر مسلمانی از انجام وظیفه الهی خوشحال و مسرور است؛ ولی از سویی چون روز دریافت جوایز الهی است، انسان در حالت خوف و دلهره به سر می‌برد، از اینکه نمی‌داند اعمال یک ماهه او تا چه اندازه مورد قبول قرار گرفته است؟ امام باقر(ع) از رسول خدا(ص) نقل کرده است که آن حضرت فرمود: هنگامی که روز اول شوال فرا می رسد، منادی ندا می دهد: ای مؤمنان برای دریافت جوایز و پاداش های خود بشتابید! آنگاه امام(ع) فرمود: جایزه‌های خداوند مانند جایزه‌های پادشاهان نیست (یعنی جایزه او بسیار بزرگ و معنوی و قبولی طاعات و رضوان الهی است)، آن حضرت در پایان نیز تأکید فرمود: «روز اول شوال روز دریافت جایزه‌هاست!». ***عید اطاعت؛ جشن تبعیت از فرمان حقیقتی** است روز عید فطر روز شادی مسلمین است، در کتاب من لا یحضره الفقیه چنین آمده که در یک روز عید فطر، امام حسن(ع) گروهی را دید که بازی می کنند و (بیهوده) می‌خندند، امام(ع) به یارانش فرمود: خداوند ماه رمضان را وسیله آزمایش خلق خود قرار داده که از طریق اطاعتش برای رسیدن به بهشت و رضایت او از یکدیگر پیشی گیرند. جمعی به سرعت در آن شتافتند و به مقصد رسیدند و گروهی تخلف کردند و گرفتار خسران شدند. بسیار مایه تعجب است از کسی که در این روز بیهوده می‌خندد و به بازی مشغول است؛ روزی که نیکوکاران پاداش داده می شوند و مقصران ناامید می گردند. به خدا سوگند اگر پرده ها کنار رود نیکوکاران به اعمال نیکشان سرگرم خواهند بود و بدکاران به بدی‌هایشان. در تبیین این کلام نورانی امام مجتبی(ع) باید گفت جشن و شادمانی به دنبال یک ماه روزه ماه مبارک رمضان، در حقیقت جشن پیروزی بر هوای نفس و جشن اطاعت فرمان خداست، بنابراین چنین روزی تنها عید کسانی است که در انجام این فریضه بزرگ الهی و درک فلسفه نهایی آن پیروز شده‌اند، ولی برای روسپاهانی که پاس احترام این ماه با عظمت و برنامه تعلیم و تربیت آن را نگاه نداشتند چیزی جز روز عزا و شرمساری نیست، اینگونه است که امام سجاد(ع) در دعای چهل و ششم صحیفه سجادیه در باب چپستی حالات متخلفین و متمردین به فرامین الهی در روز عید فطر می فرماید: کسانی که به درگاه غیر تو رفتند ناامید شدند و خسران و زیان دیدند کسانی که به در خانه تو نیامدند، کسانی که به غیر تو کسی را انتخاب کردند ضایع شدند و آنهایی که از تو کمک نگرفتند گرفتار بینوایی شدند. لذا در عید فطر، ملت مسلمان بعد از یک ماه روزه داشتن به فرمان خدا، و عبادات روزه‌ها و شبانه و بر شیطان پیروز شدن، این پیروزی را جشن می گیرند؛ یعنی عید اطاعت و جشن تبعیت از فرمان حق. ***زکات فطره؛ حمایت از فقرا؛ مبارزه با فاصله طبقاتی** بدیهی است اسلام توجه خاصی به حمایت از محرومان و مبارزه با فاصله طبقاتی دارد، که نقش زکات که یکی از منابع درآمد بیت المال است، از مهم ترین نقش ها است، بنابراین مفاسد و آلودگی هایی که در جامعه به خاطر فقر و فاصله طبقاتی و محرومیت گروهی از جامعه به وجود می آید با انجام این فریضه الهی برچیده خواهد شد، و صحنه اجتماع را از این آلودگی ها پاک می گردد و نیز همبستگی اجتماعی و نمو و پیشرفت اقتصادی در سایه این گونه برنامه‌ها تأمین می‌شود. بنابراین حکم زکات هم «پاک کننده فرد و اجتماع» است و هم نمو دهنده بذریه‌های فضیلت در افراد و هم سبب پیشرفت جامعه، و این رساترین تعبیری است که درباره زکات می توان گفت: از یک سو آلودگی‌ها را می شوید و از سوی دیگر تکامل آفرین است، از این رو علت تشریع زکات «تأمین قوت فقرا و حفظ اموال اغنیاست». بدین ترتیب زکات فطره یکی از واجبات مالی است که روز عید فطر باید قبل از نماز عید پرداخت شود، لذا کسانی که فقیر نیستند؛ یعنی هزینه سال خود را دارند، باید روز عید فطر مقداری از مال خود را

به عنوان زکات فطره به فقیر بدهند. در تبیین این مسأله باید گفت زکات فطره که گاهی از آن به «زکات بدن» نیز تعبیر می شود در حقیقت یکی از انواع زکات و یک نوع مالیات سرانه است که به نفع فقرا گرفته می شود. مسلمانان پس از یک ماه روزه داشتن که آن خود درسی از نوع دوستی و توجه به حال مستمندان اجتماع است، یک قدم عملی در این راه برداشته و تقریباً مقدار خوراک یکی دو روز خود را به مستمندان می دهند، این کار گرچه به ظاهر کوچک است ولی اگر یک حساب دقیق درباره کسانی که تمکن مالی برای پرداخت زکات فطره دارند، بنماییم خواهیم دید که مقدار قابل توجهی از نیازمندی های محرومان اجتماع در صورت عمل به این دستور تأمین خواهد شد. ***نماز عید فطر؛ سنگری بزرگ برای وحدت امت اسلامی** لازم به ذکر است نماز عید فطر در زمان حضور امام (ع) واجب است و باید به جماعت خوانده شود، ولی در زمان غیبت آن حضرت، مستحب است و می توان آن را به جماعت یا فردی خواند، البته باید دانست نماز عید فطر شباهت زیادی با نماز جمعه دارد مخصوصاً از نظر وجود دو خطبه که بعد از نماز بجا آورده می شود، لذا همان آثار و برکات نماز جمعه را می تواند داشته باشد. از این رو شایسته است امام جماعت و خطیب در خطبه های نماز عید فطر، مصالح دین و دنیای مسلمانان را تذکر دهد، و مردم را در جریان مسائل زیانبار و سودمند کشورهای اسلامی و غیر اسلامی قرار دهد، و نیازهای مسلمین را در امر معاد و معاش تذکر دهد. از امور سیاسی و اقتصادی، آنچه را که در استقلال و کبان مسلمین نقش مهمی دارد، گوشزد کند. کیفیت صحیح روابط آنان را با سایر ملل بیان نماید، و مردم را از دخالت های دولت های ستمگر و استعمارگر در امور سیاسی و اقتصادی مسلمین، که منجر به استعمار و استثمار آنها می شود، بر حذر دارد. خلاصه، نماز عید فطر از سنگرهای بزرگی است که متأسفانه مسلمانان از وظایف مهم خود در برابر آن غافل مانده اند؛ همان گونه که از سایر پایگاه های عظیم سیاست اسلامی گاه غافلند. حال آنکه اسلام آمیخته با سیاست است و کسی که در احکام قضایی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی اسلام اندکی تأمل کند، متوجه این معنا می شود. نباید فراموش نمودهمین تکبیرها و نمازها است که خنجر در چشم دشمنان اسلام و انقلاب محسوب می شود. ***سخن آخر** در خاتمه باید گفت بر همگان لازم است خدای متعال را به سبب روزه هایی که در ماه رمضان گرفتند، شکر کنند، باید بر ماهی که قرآن مجید در آن نازل شد، امام علی (ع) در آن به شهادت رسید، و برای ما رحمت، پاکی و تقوا به ارمغان آورد و ماهی که از آمدنش خوشحال و از رفتنش نگران می شویم، سلام گفت، حال که پس از یک ماه روزه داری، قلب انسان پاک و روح نورانی شده بنابراین باید سعی کرد این نورانیت را در همه ایام سال حفظ کرد. هم چنین باید کلام حضرت عیسی (ع) در یکی از اعیاد مسیحیان و زمانی که برای حواریین، مانده آسمانی فرا رسید، را مورد توجه قرار داد؛ آنجا که حضرت مسیح (ع) به پیشگاه خداوند چنین عرضه داشت: «اللهم ربنا أنزل علينا مائدة من السماء تكون لنا عيدا لأولنا وآخرنا وآية منك وارزقنا وأنت خير الرازقين»؛ خداوندا! پروردگارا! از آسمان مائده ای بر ما بفرست تا برای اول و آخر ما، عیدی باشد و نشانه ای از تو؛ و به ما روزی ده! تو بهترین روزی دهندگانی. پروردگارا! از کرم بی پایان تو بعید نیست که گوشه ای از این رحمت وسیع و گسترده ات را شامل حال ما نیز بفرمایی. پروردگارا! ما را از بندگان خاست قرار ده و توفیق کسب ویژگی های صفات عباد الرحمن را به ما مرحمت کن.